

Motion

1980/81: 91

av Ingvar Svanberg m. fl.

med anledning av proposition 1980/81: 20 om besparingar i statsverksamheten, m. m.

Regeringen har under en följd av år förklarat en stor del av vårt lands ekonomiska problem med det stora oljeberoendet och prisökningarna på oljeprodukter.

I proposition 1980/81: 20 (s. 12) sägs t. ex.:

Våra balansproblem har allvarligt skärpts till följd av de kraftiga oljepris-höjningarna. Den fortskridande ekonomiska tillväxten under 1950- och 1960-talen gjorde Sverige allt mer beroende av importerade bränslen. När vårt land liksom övriga industrinationer drabbades av de kraftiga oljepris-höjningarna i slutet av 1973, var Sverige en av världens mest oljeberoende stater. Medan kostnaderna för vår oljeimport 1972 motsvarade 1,9 % av BNP, hade siffran två år senare stigit till nära 5 %. Under förra året och i början av detta år steg oljepriserna återigen kraftigt. För 1980 beräknas oljeimporten motsvara inte mindre än 6,3 % av vår samlade produktion.

Vi delar bedömningen att prisökningarna på oljeprodukter har inneburit – och kommer att innebära – svåra ekonomiska påfrestningar för vårt land och ytterst för enskilda människor. Mot denna bakgrund framstår det som mycket anmärkningsvärt att regeringen under det senaste året inte har vidtagit någon synlig åtgärd för att minska vårt lands beroende av importerade oljeprodukter. Det borde vara ytterst angeläget för regeringen att komma ur denna handlingsförlamning.

I vårens energipolitiska proposition (1979/80: 170) lämnades få konkreta förslag. Inte heller lämnas förslag i denna proposition. Man skall i stället återkomma under våren 1981, skriver regeringen.

Den 5 november 1980 presenterades förslag till en fond för investeringar i teknik som kan ersätta olja, i enlighet med de krav som framfördes från linje 2 i folkomröstningskampanjen om kärnkraften. Detta är ett glädjande undantag i kraftlösheten och förvirringen.

I stället för att handla och på olika sätt mildra landets beroende av importerad olja väntar regeringen på utredningar och strider inbördes om energipolitikens inriktning.

Under denna väntan avslår den borgerliga riksdagsmajoriteten med få undantag de förslag att minska landets beroende av importerad olja och göra en kärnkraftsavveckling möjlig som vi socialdemokrater vid skilda tillfällen har presenterat, bl. a. i motionerna 1979/80: 2056 och 1980 U: 3.

I flera fall har också regeringen underlåtit att förverkliga fattade riksdagsbeslut.

Detta är en för landet olycklig situation. Resultatet i folkomröstningen skapade förutsättningar för en förnuftig energipolitik. Trots detta förmår inte regeringen bryta sin handlingsförlamning inom energiområdet.

Internationella rapporter konstaterar samstämmigt att läget på oljemarknaden drastiskt kommer att försämrats under 1980-talet. Det kommer att bli betydligt allvarigare än man hade att räkna med bara för några år sedan. Konflikten mellan Iran och Irak kan få efterdyningar, som skapar ytterligare problem.

Så här skriver t. ex. IEA, där Sverige är medlem, i rapporten *Outlook for the eighties* (Utblick mot 80-talet):

Två faktorer kommer att dominera utsikterna att få balans mellan tillgång och efterfrågan på energi under nästa decennium.

En är den olja som sannolikt kan bli disponibel av OPEC: den enda säkerheten i det avseendet är att mängden kommer att vara betydligt mindre än bedömningarna vid tidigare beräkningar.

Den andra är de industrialiserade ländernas ekonomiska föreställningar och energiprogram. Ekonomiskt beslutsfattande måste i ökad utsträckning ta hänsyn till de potentiella störningar som kan uppstå ur en osäker energisituation och behovet av att utveckla, som ett komplement till ekonomisk politik, en stark energipolitik som kan bidra till förverkligandet av ekonomiska mål.

Det finns tyvärr inget som tyder på att den svenska regeringen f. n. är i färd med att utveckla den handlingskraftiga energipolitik som IEA efterlyser och som vårt land så väl behöver.

Vi redovisar därför i denna motion en rad förslag som kan bidra till en kraftfull energipolitik och till förbättringar av bytesbalans, ekonomi och sysselsättning.

Program för oljeersättning

Åtgärder mot det alltför stora oljeberoendet måste snarast vidtas. Motiven är självklara. Riskerna för ytterligare prisstegringar, tillfälliga eller varaktiga störningar i tillförseln och negativa effekter på handelsbalans och ekonomi är speciellt allvarliga för Sverige, som till 70% är beroende av importerad olja för energiförsörjningen.

Därför måste regeringen snarast presentera en rikstäckande *plan och ett program för oljeersättning*. Av planen skall framgå målsättningar för oljeersättning inom olika samhällssektorer på både kort och lång sikt. I programmet måste ingå flera styrmedel och stimulanser så att en effektiv oljeersättning kan bli verklighet.

Riksdagen bör hemställa att regeringen snarast lämnar förslag om en plan och ett program för oljeersättning.

Det är också väsentligt att regeringen snarast försöker stimulera *kommunerna* att genomföra kraftfulla åtgärder för att förstärka den kommunala energiplaneringen. *Överläggningar mellan regeringen och kommunerna* bör därför snarast komma till stånd. Vid dessa överläggningar bör diskuteras hur stat och kommun i samverkan kan bidra till *ökad trygghet i oljeförsörjningen*. Överläggningarna bör också syfta till *kommunala program för ersättning av olja med andra bränslen*. Dessa program bör utarbetas med olika ambitionsnivåer beträffande bl. a. ökningstakten av andelen inhemska bränslen i den kommunala energibalansen. Vid överläggningarna bör också behandlas hur kommunerna kan använda inhemska bränslen och därmed undvika att ersätta ett kraftigt oljeberoende med ett nytt alltför stort beroende av importerat kol.

Beredskapsplan

Det internationella läget på oljemarknaden har allvarligt försämrats. Vi socialdemokrater har vid flera tillfällen krävt åtgärder av regeringen så att vårt land kan möta en allvarlig kris i oljeförsörjningen.

I motion 1979/80:2056 begärde vi att regeringen snarast skulle utarbeta en *beredskapsplan för en akut oljeförsörjningskris*. Vid riksdagsbehandlingen konstaterade utskottet (NU 1979/80:70, s. 38):

En analys bör därför göras av vilka hot vår oljeförsörjning är utsatt för, vilka effekter en betydande minskning av oljetillförseln skulle få och vilka åtgärder som bör vidtas för att minska de negativa verkningarna av en djupgående oljekris. Riksdagen bör rikta en anmodan härom till regeringen.

Detta blev också riksdagens beslut.

Ännu har inget gjorts av regeringen för att tillgodose riksdagens beslut. Detta är en anmärkningsvärd nonchalans mot det enhälliga riksdagsbeslutet. Åtskillig tid har därmed förspillts i denna viktiga fråga.

Vi upprepar därför våra krav på en beredskapsplan för en akut oljeförsörjningskris.

Katalytisk kracker

Vi socialdemokrater har också vid flera tillfällen krävt att regeringen allvarligt skall pröva förutsättningarna för en förstärkning av den svenska oljeberedskapen genom att samhället i delägarskap med OK bygger en s. k. *katalytisk kracker*. Senast skedde detta i motion 1980 U:3 vid den s. k. urtima riksdagen. I en sådan anläggning kan tunga eldningsolja vidareförädlas till lättare oljeprodukter inom landet.

OK:s egna beräkningar avser en kracker med storleken 1,5 miljoner ton olja. En sådan kracker skulle väsentligt kunna förbättra den svenska bytesbalansen genom att billigare råvaror kan köpas in och förädlas.

Snabba beslut om investeringar som syftar till ökad förädling i de svenska raffinaderierna är nödvändiga. Detta ökar försörjningstryggheten med lättare oljeprodukter och kan väsentligt minska påfrestningarna på bytesbalansen. Ett statligt engagemang tillsammans med OK i en katalytisk kracker är därvid ett första steg.

Utskottets borgerliga majoritet konstaterade i samband med behandlingen av motionen vid den urtima riksdagen (NU 1980 U: 1 y. s. 11):

Näringsutskottet har två gånger under riksmötet 1979/80 (NU 1979/80:25, 1979/80: 70 s. 38) avstyrkt motionsyrkanden som i huvudsak varit identiska med det nu angivna. Härvid har utskottet utgått från att regeringen utan anmaning av riksdagen prövar möjligheterna att förstärka den svenska oljeberedskapen genom att staten deltar i byggandet av en anläggning för katalytisk krackning.

Med denna motivering avstyrkte den borgerliga utskottsmajoriteten det socialdemokratiska förslaget. Detta vann inte heller riksdagens bifall.

Tyvärr finns ingen grund för de borgerliga riksdagsledamoternas tilltro till regeringens initiativförmåga. Inga seriösa ansträngningar har gjorts av regeringen för att pröva frågan. Vi tvingas därför återigen upprepa vårt krav.

Riksdagen bör begära att regeringen allvarligt prövar förutsättningarna att förstärka den svenska oljeberedskapen genom att samhället eventuellt i delägarskap med OK bygger en s. k. katalytisk kracker för att inom landet kunna vidareförädla tunga eldningsolja till lätta oljeprodukter.

Utvecklingsplan m. m.

I motion 1980 U: 3 krävde vi socialdemokrater att regeringen snarast skulle utarbeta *en plan för utvecklingen av den svenska raffinaderiverksamheten och den petrokemiska industrin*. Ett av planens syften bör vara att minska vårt importberoende av förädlade produkter och även i övrigt öka vår energipolitiska handlingsfrihet. Om inte en kraftfull planering och investeringar kommer till stånd, kommer vårt land också i framtiden att bli starkt beroende av import av förädlade energiråvaror. Därmed ersätts ett importbehov av olja med ett nytt och osäkert beroende av utländska intressen. Detta är olyckligt för både försörjningstryggheten och bytesbalansen.

Fortsatta energipolitiska överläggningar med bl. a. Norge skulle också underlättas väsentligt, om vårt land hade ett klart utformat program för utvecklingen av den svenska petrokemiska industrin.

Riksdagen bör hemställa att regeringen snarast låter utarbeta en plan för utvecklingen av den svenska raffinaderiverksamheten och den petrokemiska industrin.

Torv

Torvutvinning för förbränning och kemisk förädling kan också bli mycket betydelsefull. Redan i dag är torv ett ekonomiskt attraktivt alternativ till kolet på många platser i vårt land. En forcerad torvutvinning skulle kunna betyda många nya arbetstillfällen i flera regioner. Vi förutsätter att regeringen inom kort också presenterar en *plan för en sådan utvinning*.

Avtal med Norge

För att öka försörjningstryggheten bör regeringen också på allvar försöka anstränga sig för att få *direktavtal med bl. a. Norge* om olje- och gasleveranser inom ramen för ett utvidgat nordiskt industri- och energipolitiskt samarbete.

Fyndigheterna av olja och gas i norra Norge kan skapa intressanta möjligheter till en industriutveckling i de norra delarna av Norge, Sverige och Finland. Det är anmärkningsvärt att regeringen inte har engagerat sig hårdare för att ett sådant samarbete skall komma till stånd.

Hetvatten från kärnkraftverk

Ytterligare en fråga av stor betydelse för den svenska oljeförsörjningen är *storstädernas värmeförsörjning*. Energikommissionen visade att hetvatten från de svenska kärnkraftverken skulle kunna användas för att ersätta 27 TWh värme per år. Detta motsvarar 2,5 miljoner ton olja eller ca 10% av vår oljeimport. Hetvattenavtappning från reaktorerna skulle sålunda ytterligare förbättra vår handelsbalans med mellan 2 och 3 miljarder kronor per år.

I storstadskommunerna råder nu en olycklig oklarhet och handlingsförlamning i den energipolitiska planeringen på grund av att regeringen ännu inte har tagit de nödvändiga initiativen och gett besked om framtiden. Regeringen måste snarast fatta de övergripande beslut som fordras förorstädernas värmeförsörjning.

Metanol och etanol

Samfärdseln är nästan totalt beroende av olja. En snabb oljeersättning inom denna sektor är nödvändig för att inte allvarliga kriser skall uppstå i framtiden.

Regeringen bör därför snarast presentera förslag till *principbeslut om introduktion av metanol och etanol* inom samfärdselns område. Det är också angeläget att regeringen snarast fattar beslut om *lokaliering av försöksanläggningen för metanol*. Denna fråga har förhalats under flera år.

Riksdagen bör hemställa att regeringen snarast vidtar dessa åtgärder.

Fond för ny teknik

I proposition 1980/81: 20 aviserar regeringen förslag om en *fond för investeringar i energiteknik som kan ersätta olja*. En proposition lämnades av regeringen den 3 november. Vi hälsar detta med tillfredsställelse. Förslaget fanns i den s. k. avvecklingsplan för kärnkraften som linje 2 presenterade i valrörelsen.

Det är väsentligt att fonden kan bli ett handlingskraftigt instrument i strävandena att minska landets beroende av olja. Detta förutsätter bl. a. att fonden organiseras på ett sådant sätt att verksamheten naturligt kan integreras och samordnas i den nuvarande organisationen av energisektorn. Vi återkommer senare om denna fråga i en speciell motion med anledning av regeringens proposition.

Kärnkraft som oljeersättning

De svenska kärnkraftsreaktorerna är en viktig tillgång i försöken att reducera oljeberoendet.

På grund av en lägre tillväxt i ekonomi och industriproduktion under 1970-talet och en förväntad långsam ökning under 1980-talet har framför allt industrins efterfrågan på elektricitet visat sig bli lägre än vad som förutsattes, när de avgörande besluten om utbyggnaden av både kärnkraft och vattenkraft fattades under 1960-talet och i början av 1970-talet.

Detta innebär att en större mängd elkraft är tillgänglig för oljeersättning under 1980-talet än vad som skulle ha varit fallet vid en mer positiv ekonomisk utveckling. Denna möjlighet måste självfallet tas till vara.

I folkomröstningskampanjen om kärnkraften skrev linje 2 i sin s. k. avvecklingsplan:

Under de närmaste 15 åren kan också kärnkraften utnyttjas för att minska oljeförbrukningen. Det kan ske genom elanvändning såväl i industriprocesser som i byggnadsuppvärmningen. Man måste då välja sådana metoder att vi inte blir låsta till elutnyttjande eller försvårar introduktionen av andra energikällor. Detta ställer bestämda krav på att elanvändningen i sin tur kan ersättas med alternativa energikällor allteftersom dessa kommer fram i större skala. Därför skall direktverkande elvärme förhindras i ny permanentbebyggelse.

Elöverskottet under 1980-talet förutsågs alltså från linje 2 och fick i denna linjes avvecklingsplan en mycket strategisk roll för att klara den dubbla uppgiften att avveckla kärnkraften och minska oljeberoendet.

Den s. k. elanvändningskommittén (ELAK) tillsattes den 17 april 1980 av regeringen för att bl. a.:

- ange hur man kan använda el för att spara olja utan att därigenom läsa sig till en ökad elförbrukning i framtiden.
- utforma förbud med vissa undantag mot direktverkande elradiatorer.

- ange hur uppvärmningssystem skall utformas för att bli flexibla, dvs. helt eller delvis kunna utnyttja andra energislag än olja och el.
- att redovisa de ekonomiska konsekvenserna m. m. av förslagen.

Regeringens åtgärd att tillsätta utredningen för att bl. a. tillgodose de krav som framfördes från linje 2 i folkomröstningskampanjen är tillfredsställande.

Kommittén har nu lämnat sitt betänkande El och olja (Ds I 1980: 22). Det finns ingen anledning att nu föregripa remissbehandlingen och den proposition som regeringen har utlovat till våren 1981. Men några kommentarer om kommitténs slutsatser och förslag bör dock göras.

Kommittén redovisar med stöd av olika prognoser att det s. k. elöverskottet beräknas bli ca 4 TWh på sommaren och 9 TWh på vintern säsongen 1989/90. Samtidigt redovisar kommittén en mängd förslag om hur denna elkraft skall tas till vara samt hur konvertering från olja till el kan genomföras. Kommittén anser att det finns möjlighet att använda 13–20 TWh elkraft som oljeersättning 1990.

Man skriver:

Vi anser det klokt att med hänsyn till de trögheter som finns, planera möjligheterna till oljeersättning på den högre nivån, dvs. 20 TWh i möjlig konvertering. Om det visar sig att industriproduktionen utvecklar sig enligt förutsättningarna i LU-80 kan takten i konverteringarna enkelt anpassas till den lägre nivån, dvs. 13 TWh i möjlig konvertering.

Kommittén redovisar detta räkneexempel över en s. k. konverteringsplan, dvs. hur mycket olja som inom olika samhällsområden kan ersättas av den elkraftstillgång som bl. a. våra kärnkraftsreaktorer innebär:

- 7–8 TWh elenergi i småhusen ersätter 900 000 m³ olja per år.
- 4 TWh elenergi i medelstora pannor ersätter 450 000 m³ olja per år.
- 3 TWh elenergi i större pannor i fjärrvärmenät och industrier ersätter 300 000 m³ tjock eldningsolja per år.

Sammanlagt innebär detta räkneexempel att 1 400 000 m³ lätt eldningsolja och 300 000 m³ tung eldningsolja år 1990 skulle kunna sparas genom användning av 14–15 TWh elenergi. Detta motsvarar mellan 5 och 10 % av vår nuvarande oljeimport eller en minskad kostnad för importen av ca 1 500 milj. kr. per år.

Bland kommitténs förslag märks bl. a.:

- byggnaders uppvärmningssystem skall utformas så att de ger viss frihet vid val av energikälla.
- förbud mot direktverkande elradiatorer i nya hus – med vissa undantag – från den 1 januari 1982 för att handlingsfriheten i uppvärmningssystemet skall finnas.
- lån och bidrag för att underlätta konvertering från olja till el i äldre pannor.

Vi utgår ifrån att regeringen tar till vara de möjligheter till oljeersättning som den tillgängliga elkraften och elanvändningskommitténs förslag har skapat.

Hushållning

Hushållning med olja är en viktig väg att förbättra både försörjnings-trygghet och bytesbalans. Regeringen aviserar att man kommer att presentera förslag om energihushållningen under våren 1981. Det finns inga skäl att nu föregripa denna behandling.

En effektiv energihushållning är en av de viktigaste vägarna för vårt land att komma bort från det allför stora oljeberoendet.

Redan 1975 års energipolitiska beslut innebar en kraftig satsning på energihushållning, bl. a. i bostäder, lokaler och industrier. Den socialdemokratiska regeringen gav den 19 augusti 1976 planverket i uppdrag att komma med förslag om hur *energhushållningen i bostäder* ständigt kunde förbättras. Det är väsentligt att nya erfarenheter ständigt tas till vara så att knappa ekonomiska resurser kan användas där de får störst effekt.

Vi socialdemokrater har vid skilda tillfällen hävdat i riksdagen att den första borgerliga regeringens förslag om *energhushållning i bebyggelsen* (den s. k. sparplanen) skulle kunna innebära svårigheter att uppnå ambitionerna i 1975 års energipolitiska beslut, bl. a. på grund av att ekonomiska resurser satsades på projekt med dålig spareffekt.

Vi har också hävdat att effekterna av tidigare genomförda åtgärder skulle utvärderas, innan man bestämde sig för den långsiktiga inriktningen. Först i maj 1978 gav regeringen bostadsstyrelsen i uppdrag att göra en utvärdering av energisparstödets effekter.

Denna utvärdering — presenterad på våren 1979 — bekräftade de socialdemokratiska farhågorna. De borgerliga regeringarna har slösat med allmänna medel och i onödan förvärrat den ekonomiska krisen.

Under budgetåret 1977/78 betalades energisparstöd med en sammanlagd godkänd kostnad av 990 milj. kr. Trepartistregeringen tillät i och med den s. k. sparplanen från våren 1977 att man också fick energisparstöd för byte av fasadskikt. Under budgetåret 1977/78 gick hela 265 milj. kr. till dessa arbeten. De ger ingen som helst energibesparing, konstaterade bostadsstyrelsen i sin utvärdering.

Utvändig isolering av ytterväggar, inkl. utbyte av fasadskikt, kostade sammanlagt ca 540 milj. kr. under samma budgetår. Åtgärderna har enligt rapporten en mycket ringa spareffekt.

Däremot är det helt klart att huset stiger kraftigt i värde, när fasaden renoveras, ofta i samband med en tillbyggnad som kräver ytterligare energi. Ca 70 % av stödet tillföll småhusägarna. Därmed har stödet bidragit till en inte oväsentlig omfördelning till småhusägarnas förmån.

Energisparstödet till bebyggelsen skall enligt regeringen få en förändrad inriktning. I en särskild proposition under första halvåret 1981 kommer regeringen också att göra en omprövning av energisparplanen. Enligt beräkningarna kan denna översyn av energisparstödet leda till besparingar på ca 300 milj. kr. per år.

Samhällets stöd till *energibesparingar i näringslivet* har haft en betydligt bättre effekt än stödet till bebyggelsen. Men även här är förändringar motiverade.

Vi förutsätter nu att regeringen under våren 1981 i en särskild proposition gör den utlovade omprövningen av energisparplanen i befintlig bebyggelse och en översyn av energisparstödet till bebyggelsen. Vi kan därför acceptera regeringens förslag om att statsbidrag till energibesparande åtgärder i näringslivets byggnader och processer inte bör utgå efter utgången av år 1980. Företagen bör själva svara för dessa i många fall lönsamma investeringar.

Självfallet måste kraftiga ansträngningar också i fortsättningen vidtas för att hushållningen och utvecklingen av nya alternativ skall kunna forceras. Vi kommer därför med intresse att ta del av regeringens förslag om bl. a. en fond för investeringar i energiteknik som kan ersätta olja, stöd till prototyper och demonstrationsanläggningar, utbildnings- och rådgivningsverksamhet, forskning och utveckling inom energiområdet samt stödet till små vattenkraftverk.

Kol och nya alternativ

En kraftig satsning på inhemska alternativ till oljan är en annan viktig väg att förbättra försörjningstrygghet och bytesbalans. Vi utgår ifrån att dessa frågor kommer att få en omfattande behandling i regeringens aviserade energipolitiska proposition till våren 1981. Men det finns redan nu skäl att ta vissa initiativ.

Utredningen om omställbara eldningsanläggningar föreslog i betänkandet Övergång till fasta bränslen (SOU 1980:9) att större eldningsanläggningar (högre förbrukning än 50 000 MWh bränsle per år, motsvarande ca 5 000 m³ tjock eldningsolja) i framtiden skall utformas så att de drivs med fasta bränslen som kol, torv och skogsbränslen. Exempel på anläggningar är hetvattenscentraler, industrins ångpannor och anläggningar för elproduktion.

Mindre anläggningar skall förberedas så att de kan ställas om till eldning med inhemskt fast bränsle utan omfattande ombyggnadsarbeten och kompletteringar. Man föreslår dock inte att befintliga anläggningar förändras. Däremot skall lagstiftningen gälla anläggningar som ingår i större system som t. ex. fjärrvärmesystem.

Utredningens lagförslag lämnar valet fritt mellan olika fasta bränslen. Därvid varnar man för en stor *kolanvändning*. Man skriver:

Beroende på prisutvecklingen kan kol i stor utsträckning komma att väljas framför inhemska bränslen. De senare finns inte heller allmänt tillgängliga i tillräckliga mängder i alla delar av landet, särskilt inte i de mest tätbefolkade delarna.

OEA:s förslag kan därför leda till att kolanvändningen ökar väsentligt. Statsmakterna kan emellertid stanna för att en sådan ökning inte bör ske av hälso- och miljöskäl. I så fall bör inte lagförslaget genomföras med dess nuvarande utformning.

F. n. pågår den utveckling som OEA varnar för.

De kommuner som f. n. måste byta ut gamla pannor eller utöka energiproduktionen väljer med få undantag kol utan att systematiskt överväga andra alternativ.

Det är en viktig uppgift för statsmakterna de närmaste åren att genomföra konkreta åtgärder så att utvecklingen av inhemska bränslen kan stimuleras.

Det finns olika vägar att påskynda denna utveckling. En väg kan vara att genom statliga prisgarantier, ekonomiska bidrag m. m. stimulera introduktionen av inhemska bränslen. En annan möjlighet ger fonden för ny energiteknik. Denna kan bli ett effektivt styrmedel i valet mellan olika bränslen.

Ett prövningsförfarande, där anläggningsinnehavaren tillåts använda kol först då studier visar att andra alternativ är orealistiska, är en annan väg.

Vi utgår ifrån att regeringen prövar dessa och andra förslag vid utarbetandet av den aviserade energipropositionen.

Samtidigt är det väsentligt att konstatera att kolet är världens största energireserv. Också en del av vårt lands oljeersättning måste ske med kol. Forskning och utveckling av bl. a. bättre reningsteknik måste därför få erforderliga resurser.

Kolets miljökonsekvenser klarläggs f. n. genom det s. k. Kol-hälsa-miljö-projektet i Vattenfalls regi. Inom något eller några år föreslår man åtgärder för en förbättrad kolteknik.

I detta sammanhang finns det anledning att upprepa vad som sades i den socialdemokratiska partimotionen 1979/80: 2056. Där hette det:

Både miljöskäl och det faktum att större klarhet nås inom något år om andra energikällors möjligheter gör det motiverat att vänta några år med beslut om en kraftig kolintroduktion i vårt land. Däremot är vi medvetna om att ett visst ökat beroende av kol inte heller på kort sikt går att undvika.

Elproduktion genom kolkondenskraftverk bör över huvud taget ej komma i fråga. En massiv satsning på koleldade kraftvärmeverk bör undvikas.

Samma uppfattning om kolet kom till uttryck hos linje 2 i folkomröstningskampanjen, bl. a. på valsedeln.

Vårt land kommer som tidigare nämnts att behöva en viss import av kol i framtiden. Men stor oklarhet råder i dag om möjligheterna att importera detta kol genom en större svensk kolhamn. Vissa kommuner planerar i detta läge att importera kol direkt från utländska hamnar. Det är angeläget att regeringen därför snarast presenterar förslag om hur kolimporten till vårt land skall ske, om samhället bör investera i en större kolhamn, lokaliseringen av denna hamn m. m.

Riksdagen bör hemställa att regeringen snarast presenterar riktlinjer för den svenska kolanvändningen samt olika åtgärder för att dessa riktlinjer skall kunna bli verklighet.

Utvecklings- och upphandlingsbolag, m. m.

Vid behandlingen av proposition 1978/79: 115 på vären 1979 beslutade riksdagen på socialdemokratiskt initiativ att regeringen skyndsamt borde inrätta ett *utvecklingsbolag på energiområdet*.

Ännu har regeringen inte inrättat det av riksdagen begärda utvecklingsbolaget. Detta speglar både regeringens nonchalans mot riksdagen och dess oförmåga att ta initiativ i energipolitiken. Denna kraftlöshet kan få svåra konsekvenser i framtiden.

Riksdagen bör därför ytterligare en gång begära att regeringen inrättar detta utvecklingsbolag.

En god kontakt mellan beställare och tillverkare och överblick över marknaden måste skapas för att introduktionen av förnybara energikällor skall påskyndas. En effektiv och samordnad teknikupphandling är ett viktigt steg i det arbetet. *Ett upphandlingsbolag för ny energiteknik*, i vilket stat och kommun har det dominerade inflytandet, bör därför bildas. Inom ramen för detta bolag skulle bl. a. mindre kommuner kunna få hjälp med en samordnad upphandling av produkter med god kvalitet. Risker är i dag allvariga att mindre seriösa tillverkare har stora försäljningsframgångar, innan skilda upphandlare har skaffat sig en god kunskap och innan samhällets resurser för provning m. m. har utvecklats.

Riksdagen bör därför begära att regeringen snarast lämnar förslag om ett upphandlingsbolag, där stat och kommun har det dominerande inflytandet. 5 milj. kr. till bolaget bör avsättas budgetåret 1981/82.

Regeringen bör också snarast vidta åtgärder så att *utvecklingsavtal* kan tecknas med stora upphandlare av betydelsefull och framtidsinriktad energiteknik som t. ex. statliga myndigheter, kommuner och stora bostadsföretag. Utvecklingsavtal inom skilda områden innebär att staten, avtalsparten och den tillverkande industrin tillsammans delar de kommersiella riskerna vid den nödvändiga introduktionen av den nya tekniken.

Fjärrvärme

För att underlätta introduktionen av bl. a. direkt solvärme, spillvärme och värmepumpar bör regeringen snarast lämna förslag som leder till att tillkommande vattenburna system, bl. a. i kommunernas *fjärrvärmesystem*, dimensioneras för *s. k. lågtemperatur* i enlighet med rekommendationer från bl. a. den s. k. elanvändningskommittén (ELAK) och tidigare socialdemokratiska motioner.

Övervinster i vattenkraftsproduktionen

Regeringens proposition 1980/81: 20 syftar till att förstärka statsfinanserna. Inom energipolitikens område finns också dessa möjligheter.

I motion 1979/80: 2056 krävde vi socialdemokrater att regeringen skyndsamt borde lämna förslag om särskild beskattning av *övervinster i vattenkraftsproduktionen*, i enlighet med texten på valsedeln från linje 2. Dessa s. k. övervinster – miljardbelopp som ökar för varje år – uppkommer hos ägarna till äldre anläggningar genom att det s. k. räkraftspriset baseras på produktionen i nyare anläggningar med höga anläggningskostnader.

Vid riksdagsbehandlingen hänvisade utskottet (NU 1979/80: 70, s. 56) till den tillsatta utredningen om beskattning av energi m. m. (B 1979: 06) och regeringens proposition. Man skrev:

Föredraganden anser att det nu finns anledning att fördjupa bedömningen och utarbeta konkreta alternativ. Han aviserar att energiskatteutredningen kommer att ges tilläggsdirektiv i denna fråga.

Utskottet utgår från att kommittén snarast tar upp frågan om beskattning av s. k. övervinster i vattenkraftsproduktionen. Vidare förutsätter utskottet att regeringen på grundval av kommitténs överväganden skyndsamt utarbetar förslag om den närmare utformningen av en särskild skatt på dessa vinster.

Utskottets moderata representanter reserverade sig mot detta. Man ansåg inte att kommitténs förslag borde föregripas på det sätt som önskades i den socialdemokratiska motionen.

Det är anmärkningsvärt att utredningen om beskattning av energi ännu inte ens har fått de tilläggsdirektiv som föredraganden utlovade i propositionen och som utskottet baserade sitt ställningstagande på.

Riksdagen bör därför begära att regeringen snarast lämnar förslag om särskild beskattning av övervinster i vattenkraftsproduktionen.

Internationella oljebolag

Vidare bör regeringen snarast låta utreda de internationella oljebolagens skatteförhållande. Starka principiella skäl talar för detta.

Kraftsamling nödvändig

En avveckling av det stora oljeberoendet är en utomordentligt svår energipolitisk uppgift. Denna skall genomföras samtidigt med en avveckling av kärnkraften senast till år 2010 i enlighet med folkomröstningens resultat. Vi har i denna motion redovisat några nödvändiga första steg i detta omfattande arbete.

Vi har också redovisat den handlingsförlamning som präglar den nuvarande regeringen. Denna handlingsförlamning är anmärkningsvärd med

tanke på att det råder fullständig politisk enighet om att folkomröstningsresultatet skall följas. Situationen är speciellt svårförklarlig med hänsyn till att ett av regeringspartierna hävdade att all kärnkraft borde avvecklas redan till år 1990.

Särskilt allvarlig är regeringens oförmåga att vidta några konstruktiva åtgärder på oljeområdet. Sanningen är den att Sverige i dag saknar en samlad och genomtänkt oljepolitik. Det är allvarligt både med hänsyn till energiförsörjningen och vår handelsbalans.

Vi anser att det är utomordentligt viktigt att regeringen snarast tar politiska och organisatoriska initiativ både inom regeringskansliet och inom energisektorns olika myndigheter så att en kraftsamling kan skapas i energipolitiken.

Hemställan

Med hänvisning till vad som anförts hemställs
att riksdagen

1. hemställer att regeringen snarast lämnar förslag om en plan och ett program för oljeersättning.
2. begär att regeringen prövar förutsättningarna att förstärka den svenska oljeberedskapen genom att staten i samarbete, eventuellt delägarskap med OK, bygger en s. k. katalytisk kracker för att inom landet kunna vidareförädla tunga eldningsoljor till lätta oljeprodukter.
3. begär att regeringen snarast låter utarbeta en plan för utvecklingen av den svenska raffinaderiverksamheten och den petrokemiska industrin.
4. hemställer att regeringen snarast lämnar förslag till principbeslut om introduktion av metanol och etanol samt fattar beslut om lokaliseringen av en försöksanläggning för metanol.
5. begär att regeringen snarast presenterar riktlinjer för den svenska kolanvändningen samt olika åtgärder för att dessa riktlinjer skall kunna bli verklighet.
6. hemställer att regeringen snarast lämnar förslag om ett upphandlingsbolag inom energiområdet, i vilket samhället skall ha det dominerande inflytandet.

7. begär att regeringen snarast verkställer tidigare riksdagsbeslut om en beredskapsplan för en akut oljeförsörjningskris, utvecklingsbolag på energiområdet samt beskattning av övervinster i vattenkraftsproduktionen.

Stockholm den 5 november 1980

INGVAR SVANBERG (s)

HUGO BENGTSSON (s)

NILS ERIK WÄÄG (s)

INGVAR CARLSSON (s)

LILLY HANSSON (s)

THAGE PETERSON (s)

LENNART PETTERSSON (s)

KARL-ERIK HÄLL (s)

RUNE JONSSON (s)

WIVI-ANNE RADESJÖ (s)

SIVERT ANDERSSON (s)

BIRGITTA JOHANSSON (s)

STURE THUN (s)

GUNNAR NILSSON (s)

